

Олександр Леонідович Рибалко (7.12.1950–5.01.2009)¹. 5 січня 2009 р. упокоївся визначний український джерелознавець, філолог, редактор і археограф Олександр Леонідович Рибалко. Йому було лише 58 років, за які встиг дуже багато. Його знали, передусім, як архівіста, який близько десяти років був начальником відділу публікації та використання документів Центрального державного архіву вищих органів влади України (тоді ще ЦДАЖР), ключову постать журналу “Пам’ятки України” та неперевершеного редактора наукової літератури. Інші грані його діяльності були похідними від цих трьох його іпостасей праці.

Як архівіст-джерелознавець, за часи архівної праці О. Рибалко виявив і опублікував низку цікавих матеріалів про 1920-ті рр. – добу українізації та діячів нетригивалого відродження. Іншими темами його зацікавлень були комуністичні репресії проти національної гуманітаристики й нищення культурних та історичних пам’яток у 30-ті роки ХХ ст.

Найбільшим же внеском О. Рибалка у скарбницю української культури було двадцятирічне редагування ним квартальника “Пам’ятки України” (фактичним редактором він став лише 2002 р.), який завдяки йому перетворився на один з найкращих наукових історико-мистецьких журналів нашої країни. Рівень фахової та літературної підготовки матеріалів у ньому був на найвищому рівні завдяки подвижницькій праці О. Рибалка. Він не лише сам редагував матеріали, а й доопрацьовував їх з авторами, намагався досягти максимальної їхньої мовно-стилістичної і фактографічної довершеності. О. Рибалко намагався створити навколо журналу колектив одностайців. Завдяки його праці з науковцями постійними авторами “Пам’яток України” стали найкращі фахівці в історико-культурній ділянці історії, пам’яток охоронництва, мистецтвознавства, джерелознавства та лінгвістики: Сергій Білокінь, Ольга Пламєницька, Сергій Кот, Костянтин Тищенко, Віктор Акуленко, Володимир Александрович та ін.

Як редактор О. Рибалко не лише відомий своєю працею в “Пам’ятках”, він редагував окремі книжкові видання, перекладав українською художні твори. Його фахове редагування цінували такі знавці мови, як Є. Сверстюк і Р. Корогодський, книжки яких теж редагував О. Рибалко.

Олександр Леонідович багато і плідно співпрацював з Інститутом української археографії та джерелознавства ім М. Грушевського НАН України. Коли інститут ще був на Лук’янівці, в ньому тимчасово перебувала редакція “Пам’яток”. Двожизневик “Старожитності” був спільним виданням інституту і МП “Пам’ятки України”. Ініціатива такого спільного видання походила саме від О. Рибалка. А співробітники інституту склали більше половини авттури “Старожитностей”. І сам О. Рибалко часто друкувався у “Старожитностях”, будучи одним з найактивніших їх авторів. На жаль, через фінансову скруту “Старожитності” загинули, проіснувавши з 1991 по 1996 рр.

Як археограф О. Рибалко не лише готував підбірки документів для “Архівів України” й “Пам’яток України”, він ще був археографом-редактором першого тому п’ятдесятитомника “Творів” Михайла Грушевського. Йому ж належать і прави-

¹ Докладніше про О. Рибалка можна прочитати: [Тищенко К.] Пам’яті Олександра Рибалка. 1951–2009 // Дивослово. – 2009. – № 2 (623). – С. 63–64; Гирич І. Пам’яті Олександра Рибалка // Критика. – 2009. – Ч. 1–2 (135–136). – Січень–лютий. – С. 37; його ж. Олександр Рибалко: редактор і науковець // Пам’ятки України: Науковий альманах. – 2009. – № 1. – С. 109–118.

Олександр Леонідович Рибалко (7.12.1950–5.01.2009)

ла передачі текстів М. Грушевського в цьому п'ятдесяти томнику. У видавництві “Українознавство”, яке діяло при МП “Пам'ятки України”, О. Рибалко підготував до друку і видав три з шести томів “Всесвітньої історії” М. Грушевського. На жаль, четвертий – шостий томи цієї праці так і не побачили світла. О. Рибалко радів, що Інститут здійснює проект повного видання творів М. Грушевського. Ми домовлялися з ним, що він буде літературним редактором-археографом усього цього проекту, але здоров'я Олександра Леонідовича не дозволило цьому бажанню здійснитися.

У справі розвою української культури, як сто років тому, так і тепер, доводиться покладатися не на допомогу держави, а на самовіддану ініціативу окремих активістів. Таким енергійним і палким працівником на занедбаній ниві української культури був і Олександр Рибалко. Він не дбав про нагороди, славу, гроші. Він скромно робив свою справу, відповідав за обрану ділянку, вболівав, горів, непокоївся, видаючи том за томом чудові видання, що залишаться з нами назавжди. Його не стало. Чи прийдуть йому на зміну молоді сили? Чи болітиме й прийдешнім культурним працівникам доля нашої спадщини так, як це боліло Олександру Рибалкові?

Ігор Гирич (Київ)

Юлій Володимирович Шелест (25.05.1937* – 23.07.2009). Цього року відійшов у вічність співробітник нашого Інституту, редактор редакційно-видавничого відділу, який редагував “Український археографічний щорічник”, зібрання творів М. Грушевського і Д. Яворницького, збірники статей науковців Інституту, персональні монографії наукових співробітників тощо¹. Ю. Шелест прийшов до нас на посаду в 2002 р., коли в Інституті виникла потреба в нових редакторах, коректорах та інших співпрацівниках, що мали причетність до видання книжок. Шукаючи такого редактора для “Українського археографічного щорічника”, Володимир Кравченко одразу згадав про Юлія Володимировича, і ми поїхали до нього додому на Оболонь. Довго запрошувати Шелеста не довелося, він залишив роботу у відділі бібліографії Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського і перейшов до нашого Інституту. Проте для нього це вже було друге працевлаштування в Інституті. Тут він працював у 1992–1996 рр. як літературний редактор “Старожитностей” – спільного видання ІУАД і часопису “Пам'ятки України”. Отже, виходить, що загалом Юлій Володимирович видав роботи в різних видавничих проєктах Інституту більше десяти років життя.

За непоказним фактом редактора ховалася небуденна громадська і літературна постать. Ю. Шелест був знаним дисидентом-шістдесятником, визначним публіцистом, перекладачем, дослідником українських прізвищ. Він був нашим товаришем, учителем життя, компанійською, чуйною і душевною людиною, художником слова, майстром дотепу, камертоном чесності у розмаїтому докльлі сьогодення. Народився в селі Луб'янці, що на Рокитнянщині, в сім'ї сільських вчителів, які пережили зламання хребта українського села більшовиками. Юлій Володимирович з дитинства не став

* Офіційно у паспорті стояла дата – 1935 рік. Але два роки Юлію Шелесту приписали, коли він хотів поступати до військового авіаційного училища. Коли ми в Інституті святкували його 70-річний ювілей за цією приписаною датою і просили вибачити за всі можливі недоладності, Юлій Володимирович поблажливо відповідав: “Нічого, через два роки буде шанс усе поправити, коли виповняться справжні 70”.

¹ Див.: Пам'яті друга // Київська правда. – 2009. – № 88. – 20 серпня. – С. 3; Гужва В. Слова прощання, слова печалі // Літературна Україна. – 2009. – № 28. – 3 вересня. – С. 2.